

'Sceptisch zijn is een zeer gezonde levenshouding'

Na een paar jaar tobben met zijn gezondheid is de 82-jarige **James 'The Amazing' Randi** terug. De magiër, scepticus en atheïst zet onvermoeibaar zijn strijd tegen misleiding en pseudowetenschap voort. 'Wij magiërs zijn tenminste eerlijke leugenaars.' **Door Erick Vermeulen**

U heeft Uri Geller ontmaskerd als zwendelaar die slechts slimme goocheltrucs uitvoert. Toch gaat het Geller nog steeds voor de wind. Geller claimt zelfs dat u hem beroemd en rijk heeft gemaakt.

'Ik ben het slechtste dat Uri Geller ooit kon overkomen. Ik schreef een boek over hem en hij heeft toen allerlei rechtszaken tegen me aangespannen. Die hebben me meer gekost dan hem, maar ik heb aan hem geen een cent betaald, ik heb nooit een zaak verloren. Maar in feite was hij al beroemd toen ik op het toneel verscheen.

'Er zijn destijds kapitalen besteed aan zijn 'gave'. Geller speelde het spelletje mee, gaf demonstraties en wetenschappers van instellingen en bedrijven onderzochten het Geller-effect. Uiteindelijk vonden ze niets en waren ze een hoop geld kwijt. Geller werd evenwel nog beroemder en verdiende een fortuin. Maar ik doorzag zijn trucs en dat heeft hem meer moeilijkheden opgeleverd dan wat dan ook in zijn leven.'

Voert u zelf nog trucs uit?

'Een enkel trucje tijdens mijn lezingen en hooguit een kort optreden voor een goed doel. Toen ik zestig was, besloot ik dat het

tijd was om me terug te trekken. Gehuld in een dwangbuis aan mijn enkels aan hoge gebouwen hangen, begon toch minder aantrekkelijk te worden. Het was tijd voor andere belangrijke zaken. En nu ben ik terug, na een paar jaar afwezigheid vanwege een bypass en kanker. Leven en dood hebben me ingehaald.'

'Ik was boos, het was verlakkerij, maar niemand wilde naar me luisteren'

Aan het eind van uw carrière als magiër en ontsnappingsartiest maakte u tot verrassing van velen deel uit van het team dat het onderzoek van de Franse immunoloog Jacques Benveniste onderzocht. Die leek een bewijs voor homeopathie te hebben gevonden. Verdient dergelijke fraude in de wetenschap niet veel meer aandacht?

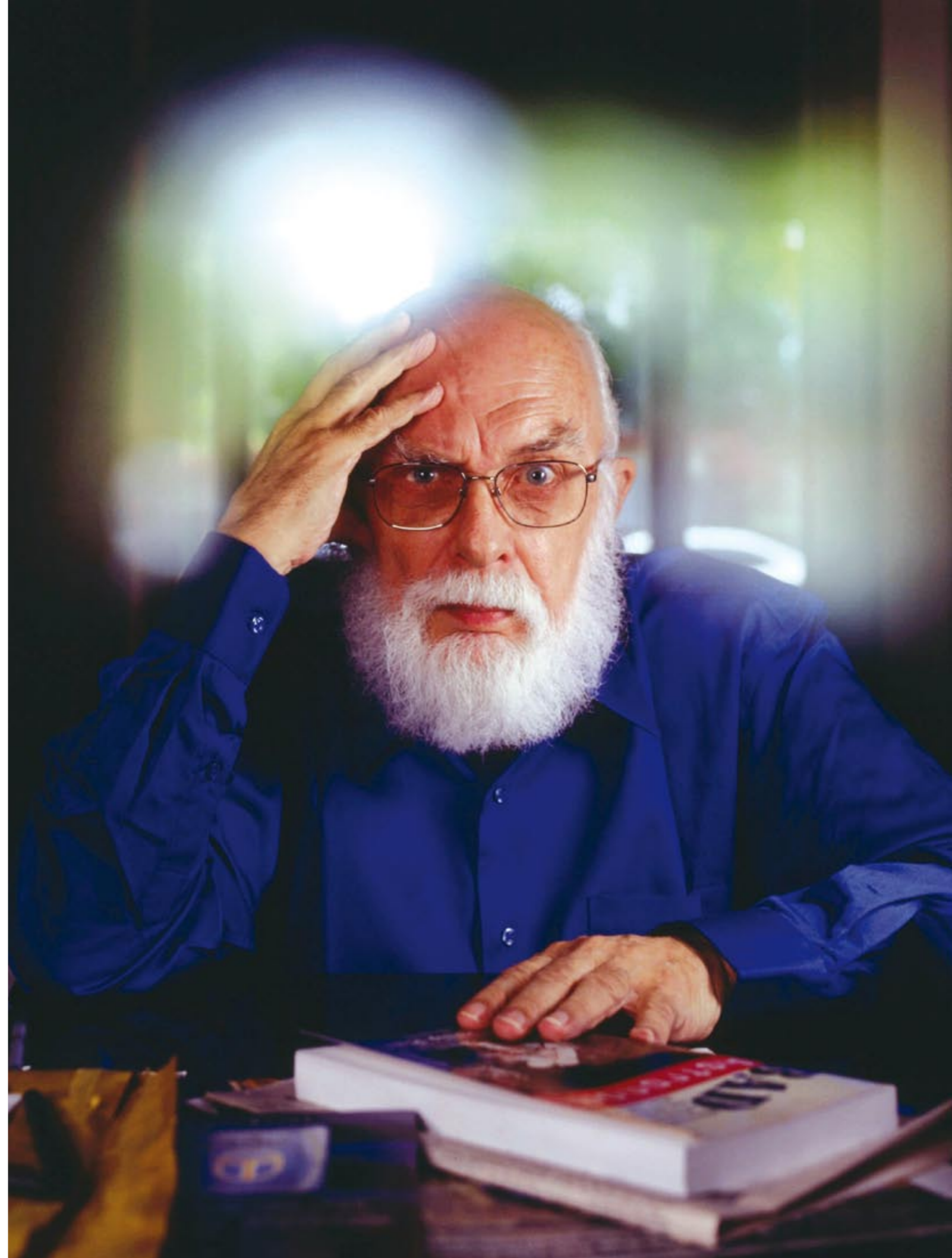
'Zeker, maar het is lang niet altijd fraude. Vaak is het zelfmisleiding. Veel natuurkun-

digen geloven in wichelroeden. De reden? "Ik voelde het zelf." Ze doen geen dubbelblinde test. Die is niet nodig, denken ze. Ze zijn gepromoveerd en weten dan natuurlijk alles, ze maken geen fouten, laten hun emoties niet overheersen en laten zich niet misleiden. Fout, dat doen ze wel. Ze zijn menselijk wezens, en daarmee niet beter dan andere dieren.

'Natuurkundigen werken met niet-lievende voorwerpen die de wetten van de natuurwetenschap volgen, zoals beschreven door Newton, Einstein en anderen. Protonen en elektronen doen niet hun best om je voor het lapje te houden, die hebben geen bewustzijn. Mensen zijn anders, die kunnen en zullen dat doen. Daarom geloven sommige natuurkundigen in wichelroeden. Is het misschien elektromagnetisch, of is het een quantumverschijnsel? Ze grijpen terug op hun eigen discipline voor een verklaring, maar er is niets te verklaren.'

Wat motiveert u om zoveel tijd en energie te steken in uw strijd tegen misleiding?

'Toen ik 14 jaar oud was verdiepte ik me al in magische trucs. Ik zag toen in Toronto een optreden van een genezend medium,

James Randi

1928 Geboren als Randall James Hamilton Zwinge op 7 augustus in Toronto, Canada.

1940 Ziet een voorstelling van een goochelaar en besluit geen organisch-chemicus te worden.

1958 Verblijft 44 minuten in een afgesloten kist, en verbreekt daarmee ruimschoots het record van Houdini.

1966 Presenteert een radioprogramma in New York en later ook wereldwijd ontmaskerings-shows.

1975 Publicatie eerste boek, waarin hij Uri Geller ontmaskert.

1976 Mede-oprichter van de Committee for the Scientific Investigation of Claims in the Paranormal (CSICOP).

1988 Lid van een team dat het onderzoek van de Franse immunoloog Jacques Benveniste tegen het licht houdt.

1996 Oprichting van de James Randi Educational Foundation, www.randi.org

2010 Momenteel werkt hij aan het boek *A Magician in the Laboratory*.

Little David, een jongen van een jaar of zestien. Ik wist dat het niet klopte. Ik was boos, het was verlakkerij, maar ik was slechts een puber en niemand wilde naar me luisteren.

‘Later, toen ik voorstellingen als magiër gaf, kwamen er vaak na afloop mensen naar me toe die me vergelijkbare evenementen beschreven. Ik ben een magiër, ik weet hoe ik mensen moet misleiden en ik weet hoe mensen zichzelf misleiden. Ik kon ze niet overtuigen dat het trucs waren. Toen besepte ik dat er mensen waren die hetzelfde deden als ik, maar die claimden dat wat ze deden echt was.

‘Ik zie graag goede magiërs optreden, de David Copperfields en dergelijke. Dat is entertainment. Wij magiërs zijn tenminste eerlijke leugenaars, we beloven dat we je bedriegen, daar betaal je voor. Je gelooft niet dat het meisje in tweeën is gezaagd. Het is een prachtige illusie en een puzzel. Het is vermaak.’

Dus u wordt kwaad als mensen uw ambacht misbruiken?

‘Ze prostitueren mijn vak. Sommigen denken dat het onschuldig is. Hoeveel schade kunnen ze immers berokkenen? Een hoop, zeg ik. Ze veroorzaken emotionele schade, financiële schade, nemen zekerheid weg van mensen en geven ze een valse filosofie die niet werkt. Sommigen komen dat nooit meer te boven.’

Wordt dergelijk misbruik erger, in deze tijd van internet en televisie?

‘Misschien maken de nieuwe media en nieuwe technieken het nu gemakkelijker en goedkoper. Internet biedt fantastische mogelijkheden, ook om mensen voor de gek te houden. Informatie ligt voor het oprapen. Google weet alles, maar je moet daarmee voorzichtig zijn. Sommige informatie is daar geplaatst door mensen die je wat willen wijsmaken. Er zijn leugens en er is waarheid. Je moet vaststellen wat waar is en niet slechts een verzinzel.’

Draait het daarom met scepticisme?

‘Precies. Sceptisch zijn is een zeer gezonde levenshouding. Let wel, dat is iets anders dan cynisme. De cynicus zegt dat alles slecht is. “Mensen zijn verdorven, ik twijfel overall aan, niets is waar”. De scepticus zegt: “Ik zal het evalueren en erover nadenken,

ik neem het in overweging. Misschien weet ik uiteindelijk niet of het waar is of niet, maar er zijn aanwijzingen en ik bestudeer die”. De sceptische houding is niet negatief, en moet dat ook nooit zijn!

‘Ik wil dan ook niet dat mensen mij zomaar geloven. Ik ben geen wetenschapper. Ik wil dat ze nadenken over wat ik zeg en dan tot hun eigen conclusies komen op basis van hun eigen vermogen om te redeneren.’

Toch geloven veel mensen in paranormale zaken en religie.

‘Het zijn verschillende aspecten van hetzelfde, geloof in het bovennatuurlijke dat niet wordt gestaafd door harde bewijzen. Mensen vragen zich af waar alles om ons heen dan toch vandaan komt. Dat is een erg algemene vraag. Dat je op zo’n algemene vraag geen antwoord hebt,

maakt dat antwoord niet mysterieus. Soms is het antwoord eenvoudig. ‘Ik heb diverse malen in het theater met Nobelprijswinnaars een voorstelling van een collega gezien. Ze kijken ernaar en bedenken dan allerlei verklaringen, van quantumfysica en magneetvelden tot ronddraaiende schotels met vloeibare lucht onder het toneel. Dan leg ik uit: “Nee, nee, het zijn slechts draden”. Dan kijken ze me verbaasd aan en zeggen ze: “Maar we zien geen draden.” Precies! Daarom is het een illusie is, begrijp je?’

U heeft een bedrag uitgelooft voor het bewijs van paranormale of bovennatuurlijke krachten. Staat dat bedrag nog steeds bij u op de bank?

‘Ja, de James Randi Educational Foundation heeft daarvoor nu inmiddels een bedrag van 1,4 miljoen dollar op de bank

‘Ik wil niet dat mensen mij zomaar geloven, maar nadenken over wat ik zeg’

staan. De meeste mensen die de test ondergaan, willen het geld overigens niet eens. Ze willen slechts bewijzen dat ze beschikken over een gave die ten goede komt aan de mensheid. Het geld krijgen ze als ze slagen voor de test, of anders moeten ze maar een goed doel noemen.

‘Van de mensen die de test afleggen, vormen de wichelroedeloopers en pendelaars de overgrote meerderheid, tachtig procent. Genezende mediums en handopleggers en dergelijke vormen een tweede groep, met vijftien procent.’

◀ **Randi is terug. De magiër trekt volle zalen met zijn lezingen over pseudowetenschap.**

FOTO JURVETSON (FLICKR)

Geloven ze ook echt in hun vermeende vermogens?

‘Jazeker. Ze liegen niet, maar ze zitten wel fout. Sommigen worden ze boos als ze niet slagen voor de test. Vaak zijn ze gepensioneerd, zonder verdere hobby’s. Zwaaien met een wichelroede geeft ze status, en ik begrijp dat ze niet willen dat ik dat van hen afneem. Dat is de menselijke natuur. Iedereen die de test doet, mag pas na twaalf maanden opnieuw een test ondergaan. Anders zouden ze na twintig minuten opnieuw voor de deur staan.

‘Als we ze dan na een jaar uitnodigen voor een nieuwe test, krijgen we geen antwoord. Ze willen hun falen niet erkennen, ze voelen zich comfortabel in de waan waarin ze leven. En het is hun goede recht om dat te doen. Ik heb daar geen probleem mee, behalve met overheidsfunctionarissen die de wichelroede gebruiken, dat verontrust mij.’

Als de dood aanklopt, grijpen sommige mensen in wanhoop naar paranormale zaken of religie. Kijkt u daarvan op?

‘Ja, ik had pas nog een telefoongesprek met een beroemde televisiepresentator, een wetenschapper, die terminaal is. Ik ken hem als een zeer rationeel persoon. Hij vroeg mij: “Randi, bestaan hemel en hel? Ik heb een paar slechte dingen gedaan in mijn leven.” Ik was verbaasd.’

U heeft de laatste jaren zelf flink getobd met uw gezondheid. Komen dergelijke gedachten dan niet bij u op?

‘Als ik het bewustzijn verlies voor een operatie, dan zeg ik: “Hopelijk tot later”. Ik heb geen angst. Driemaal tijdens mijn leven was ik bijna dood. Tweemaal was tijdens stunts die ik als ontsnappingsartiest uitvoerde. Ik dacht dat ik er niet meer aan kon ontsnappen, dat mijn einde daar was. Ik voelde slechts woede, omdat er nog zoveel dingen waren die ik moest doen, die ik nog niet had afgemaakt. De rationaliteit bleef daar.

‘Ik ben ervan overtuigd dat, als ik bij bewustzijn ben en weet dat mijn einde nadert, ik rustig mijn ogen zal sluiten. Ik heb gedaan wat ik kon, ik heb veel gedaan waar ik trots op kan zijn en ik heb mijn stempel gedrukt op de mensen die ik heb ontmoet. Mijn boeken en opnamen zijn er nog steeds. En natuurlijk is er YouTube, daar vind je onsterfelijkheid.’ ■